DIPLOMELE DE ÎNNOBILARE ŞI ICONOGRAFIA LUI NICOLAUS OLAHUS

ANDREI KOVÁCS

Pe lîngă textul lor, diplomele de înnobilare ale lui Nicolaus Olahus au o deosebită valoare documentară şi prin prezentarea artistică. Scopul lucrării de faţă este introducerea ca documente iconografice referitoare la Nicolaus Olahus a diplomelor sale de înnobilare şi revizuirea — în lumina acestor documente — a reprezentărilor marelui umanist.

Prima diplomă, emisă de Ferdinand I al Ungariei la 23 noiembrie 1548 la Bratislava, scrisă pe pergament, este decorată cu un şir de miniaturi marginale în partea stîngă şi superioară, iar în dreapta apare o ghirlandă vegetală [1]. Miniatura reprezentînd blazonul se găseşte în colţul superior din stînga al textului [2]. Chenarul imaginii se compune dintr-o ornamentaţie formată din elemente arhitectonice. Două coloane pe baze înalte susţin o cornişă dublă proeminentă, din care porneşte o arhivoltă, decorată cu două medalioane în linia colonetelor care susţin cornişa superioară. Accentul compoziţiei cade pe scutul tăiat (taillé) al blazonului pe care se suprapune o bandă albastră. În bandă se vede un inorog alb (pictat cu albastru deschis) fugind. Sus şi jos apar, pe un fond aurit, trei coline verzi, din care creşte cîte o creangă de laur. În partea dreaptă inferioară şi stînga superioară pe fond alb se găseşte cîte un trandafir cu cinci petale purpurii. Coiful de turnir cu vizieră este aşezat asupra scutului. Lambrechinul auriu-albastru şi argintiu-purpuriu este fixat cu o coroană regală din care se înalţă, în poziţie crescîndă, inorogul de pe bandă. Doi lei, ridicaţi pe picioarele din spate, cu capul încoronat şi cozile împletite susţin scutul [3].

Miniaturile din chenarul stîng reprezintă o galerie de regi şi regine, grupaţi după regulile heraldicii [4]. Fiecare imagine are un ancadrament arhitectonic: două coloane la margine susţin o arhitravă, pe care apare numele celor înfăţişaţi. Cadrul se deschide la un balconaş delimitat de un parapet şi de faldurile baldachinelor sau a perdelelor. Într-o măsură mai mare sau mai mică, el oferă priveliştea unui peisaj deluros. Primele două miniaturi reprezintă doi domnitori şezînd pe tron, faţă în faţă, cu coroană şi mantie purpurie tivită cu hermelină, ţinînd în mîna

1. **Mărimea: 60,4 × 81,5 cm; se găseşte la Budapesta, Magyar Országos Levéltár (Arhiva Naţională Maghiară), Arhiva familiei princiare Esterházy, repos. 2—3, fasc. K, nr. 162; descrie: Radocsay Dénes, *Österreichische Wappenbriefe des Spätgotik und Renaissance in Budapest*, Extras din Zeitschrift des deutschen Vereins für Kunstwissenschaft, XVII 1964, fasc. 3—4, p. 96—101.**
2. **Mărimea aproximativă: 18,4 × 16 cm.**
3. **Descrierea în textul diplomei: « Scutum cuius medium monoceros albi coloris, in arcula obliqua coloris caesij a leua in dextram ceu exiliens, cauda moliter elata et intorta obtinet. In summa et ima eiusdem scuti parte, colore aurea, lauro viridi cum baccis ex colliculo idem viridi assurgente, angulis vero scuti dextro inferiore et leuo superiore, coloris albi, rosis duabus rubris obtinentibus; scuti latus utrumque claudunt duo leones colore fului coronati, iubati, ore hiante, lingua exerta et in pedes posteriores erecti, qui pedum anteriorum unguibus ceu cum digitis scutum praehensum tenent, caudis eorum sub ipso scuto decussatim cœuntibus. Supra scutum autem est galea aurea corona regia redimita et ea quae faciei obijcitur parte cancellata, quam torneamentalem uocant, tenys aureo et caesio colore uariegatis ob ipso cono utrinque laciniatim defluentibus, et supra coronam monocerotem eadem, quae in scuto est forma extante, quem admodum hec suis queque locis et coloribus in hijs nostri litteris melius expressa cernuntur ».**
4. **Mărimea lor aproximativă: 8 × 10 cm.**

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

3

Fig. 1. Matei Olah și familia sa (detaliu din Di ma de la 1548).
Fig. 2. Peisajul cu cetatea Landsee (?) (det din Diploma de la 1548).
Fig. 3. Ursula Olah și familia sa (detaliu Diploma de la 1548).
Fig. 4. Peisaj cu Nicoletum (?) (detaliu Diploma de la 1548).
Fig. 5. Helena Olah și Ladislau Olasz (det din Diploma de la 1548).
Fig. 6. Peisaj cu Nicoletum (?) (detaliu din Di ma de la 1548).
Fig. 7. Figura lui Nicolaus Olahus (detaliu Diploma de la 1548).

Fig. 8. Diploma de înnobilare a lui Nicolaus Olahus din 1548.

4

5

6

7

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

NA·FAVENTE·CLEMENCIA·ROMANORVM

https://biblioteca-digitala.ro

dreaptă sceptrul. Inscripția de deasupra lor ne ușurează identificarea: Carol al V-lea, împăratul Germaniei și Vladislav al II-lea, regele Ungariei (CAROLUS V. IMPER) și (VLADISLAUS REX). Sub miniatura ce-l reprezintă pe Carol al V-lea sînt înfățișați Ludovic al II-lea, fiul lui Vladislav și regina Maria, soția lui Ludovic al II-lea (LUDOVICUS REX. MARIA. REGI.) Regele Romanilor, Ferdinand I, fratele lui Carol al V-lea și al Mariei cu soția sa Ana (fiica lui Vladislav) sînt reprezentați în miniatura următoare (FERDINANDUS. RO. REX. ANA. REGI). Pe imaginea următoare apar fiii lui Ferdinand, arhiducii Maximilian (viitorul împărat Maximilian al II-lea) și Ferdinand de Tirol (MAXIMILIANUS. FERDINANDUS.) Ultima miniatură o reprezintă pe Ioana, fiica lui Ferdinand (IOANNA). Chenarul din stînga se termină printr-un motiv vegetal compus din vrejuri și un frag stilizat.

În registrul superior, la dreapta miniaturii care-l reprezintă pe Vladislav al II-lea, apare din nou blazonul lui Olahus, cu inscripția R/EVERENDISSIMUS/ D/OMINUS/ NIC/OLAUS/ OLAH AGRIEN/SIS/. În loc de coif e figurat aici semnul demnității sale ecleziastice, infula episcopală. Această miniatură delimitează galeria regilor de galeria următoare, reprezentîndu-i pe membrii familiei lui Olahus. Miniaturile respective sînt de dimensiuni mai reduse decît cele anterioare [5].

În prima imagine din acest registru vedem figura îngenuncheată a episcopului, rugîndu-se în fața unui crucifix. El poartă veșminte bisericești și are așezate în față semnele demnității sale, infula și cîrja episcopală cu obișnuitul sudarium. În spatele său se vede marginea unei păduri, iar în spatele crucii se observă un peisaj deluros. Miniatura următoare înfățișează un grup de cinci persoane, îmbrăcate în haine nobiliare și așezate în semicerc: o femeie și un bărbat la stînga, iar pe partea opusă, ceva mai retrase, încă trei figuri: un tînăr fără barbă, o fată și un băiat. Filacterele de deasupra lor arată numele: ELIZABET. MATHEUS OLAH și THOMAS./AN/NA. MICHAEL. Este familia fratelui episcopului, Matei, soția sa Elizabeta și copiii Toma, Ana și Mihail. Imaginea următoare reprezintă un peisaj: un mal de rîu cu copaci, pe malul celălalt un șir de dealuri, dintre care unul este încoronat cu o cetate, unde se pot distinge zidurile exterioare, o clădire lungă articulată prin turnuri și cu un donjon în extremitatea dreaptă. În centrul scenei următoare se vede o femeie cu mîinile împreunate, la stînga-doi bărbați în mantii, iar în partea opusă doi tineri. După inscripții, sînt cumnații lui Nicolaus Olahus, Cristofor Chazar și Gheorghe Bona, primul și al doilea soț al Ursulei, sora lui Olahus, și fiii ei, Nicolae Chazar și Gheorghe Bona /CHRISTO/ /PHORUS/ CHAZAR /GEORGIUS/ BONA. URSULA OLAH. NICOLAUS CHAZAR GEORGIUS BONA/. În miniatura următoare, reprezentînd un peisaj, se vede pe primul plan panta unui deal acoperit cu copaci și tufișuri, în stînga se zăresc două clădiri, dintre care una cu turnuleț. În spate se vede linia unei văi, delimitată de un șir de dealuri. Cele două figuri care apar în miniatura următoare, după mărturia filacterelor îi reprezintă pe Ladislau Olasz, cumnatul lui Olahus, și soția sa, Elena, sora episcopului /[LADIS] LAVS OLAS[Z]. HELENA OLAH/.

În ultimul peisaj se observă și cîteva figuri omenești. În colțul stîng se vede malul unui lac sau al unui bazin, iar în partea cealaltă niște copaci acoperă parțial o clădire. În spate se vede o altă clădire cu un portal semicircular, avînd metereze în partea superioară. La marginea lacului se observă două figuri fugind, în centru un grup de trei siluete, la dreapta două figuri și un cățel.

Chenarul din partea stîngă îl constituie o ghirlandă vegetală, tratată în culori vii.

Pe baza caracteristicilor stilistice, realizarea artistică a acestei decorații — de o bogăție excepțională, neîntîlnită pînă atunci printre diplomele de înnobilare — o putem atribui unui pictor vienez. Numele lui însă nu-l cunoaștem. Cercetările lui D. Radocsay [6] au demonstrat doar atît, că pictorul acestei diplome s-a format sub influența tradițiilor școlii dunărene, reprezentată la începutul secolului de Lucas Cranach, Albrecht Altdorfer și Wolf Hubert. Din epoca executării diplomei cunoaștem numai un singur pictor vienez, Jakob Seiseneger; ținînd seama însă de considerentele stilistice, numele acestuia nu poate fi legat de al meșterului diplomei.

Miniaturile reprezintă în total douăzecișidouă de figuri. În timpul pictării diplomei trăiau încă șaisprezece din ele. Dintre cei reprezentați în galeria domnitorilor, nu mai erau în viață: Vladislau al II-lea, Ludovic al II-lea și regina Ana. Radocsay a demonstrat însă că reprezentările lui Vladislau, Carol al V-lea, Ludovic al II-lea, Ferdinand I și Ana se pot lega de prototipuri existente. Pe baza acestei afirmații putem presupune că aceste portrete sînt autentice, în ciuda neconcordanței timpului. În ceea ce privește portretele copiilor lui Ferdinand, ele corespund ca vîrstă, cu excepția celei reprezentînd-o pe Ioana. În timpul emiterii diplomei ea avea numai doi ani, iar imaginea o înfățișează ca tînără femeie.

Pe baza autenticității acestor reprezentări putem presupune că activitatea miniaturistului era legată de curtea din Viena. Numai acolo putea să aibă prilejul de a vedea portrete autentice ale domnitorilor decedați.

---

5. Mărimea lor aproximativă: 6 × 7,8 cm; 6 × 8,4 cm; 6 × 10,4 cm; 6 × 8,4 cm; 6 × 10,4 cm; 6 × 6,4 cm; 6 × 6 cm.
6. Radocsay, D, *op. cit.* p. 101.

https://biblioteca-digitala.ro

Dintre membrii familiei Olahus, în 1548 nu mai trăiau fratele său Matei și cumnatul său Cristofor Chazar. Dat fiind faptul că nici Elizabeta nu apare în documente (singura știre de care dispunem în legătură cu ea fiind această miniatură) considerăm foarte probabil că în anul 1548 nu era în viață nici ea. Restul familiei trăia la Viena, în preajma episcopului. Reprezentările lor pot fi deci autentice, dar din pricina lipsei unui material iconografic de confruntare, acest lucru nu poate fi demonstrat.

Cît privește peisajele — care au un rol însemnat în ritmarea compoziției și în contrabalansarea miniaturilor mai sumbre reprezentîndu-i pe membrii familiei lui Olahus — putem pune întrebarea, dacă ele au într-adevăr numai acest rol compozițional sau și o semnificație mai adîncă în legătură cu viața episcopului. Este ciudat că pictorul a ales tocmai asemenea peisaje pentru a înviora compoziția. Primele două le depășesc pe celelalte și ca mărime. Se pare că ultimele două peisaje reprezintă același grup de clădiri din spate și dinspre fațadă. Scena de gen din ultima imagine ne aduce aminte de locul de odihnă preferat al marelui umanist, vila sa Nicoletum din Viena, în cartierul Sfînta Margareta, spre Schönbrunn. Din testamentul [7] său reiese că

Fig. 9. Portretul lui Nicolaus Olahus (detaliu din Diploma de la 1558).

acest « tusculanum » era așezat în mijlocul unei grădini: se vorbește în document despre vii și livezi aparținînd clădirii. Turnulețul din prima imagine ar putea indica locul capelei, care apare în documente și mai tîrziu [8]. Nu știm însă, dacă această casă a existat deja în 1548.

7. Merényi Lajos, *Oláh Miklós végrendelete* (Testamentul lui N. Olahus), Történelmi Tár (Magazin istoric), I. 1896, p. 140. « Domnum etiam et curiam illam aliam, quae est extra civitatem, ad Sanctam Margaritham, et Nicoletum denominatur, ac quam aliquot ante annos una cum hortis, vineis, agris, fenetis et aliis ad eam pertinentibus, simul etiam cum capella ibidem existente Dnae Lucretiae, consorti Dnis Ioannis Listii, Secretarii et Consiliarii Maj-tis Caes-ae et Regiae ipsiusque Dnae Lucretiae haeredibus ac posteritatibus emi, ac et propriis manibus meis una cum litteris emptionaliter dedi, donavi ac de facto contuli, ita et in eodem statu nunc quoque relinquo, sicuti antea dedi, ordinavi, constitui et disposui ».

8. Szerémi, Emlékek a Majthényi, kesseleőkői és berencsi Mathényi bárok és urak családi levéltárából (1451—1728), (Monumente diplomatice din arhiva familială a baronilor și domnilor Majthényi din Majthény, Kesseleőkeő și Berencs), Történelmi Tár (Magazin istoric) II—1897, Testamentul lui Ioan Lisztby, p. 42, 45, 47.

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 10. Prima pagină din Diploma de înnobilare a lui Nicolaus Olahus de la 1558.

https://biblioteca-digitala.ro

Cetatea din primul peisaj seamănă foarte mult prin cadrul geografic, prin dispoziția identică a edificiilor și prin formele curioase ale donjonului cu două gravuri, datînd din secolul al XVII-lea, reprezentînd cetatea Landsee[9] (Lanser, Lánzsér) din Austria. Cetatea din apropierea Vienei a fost achiziționată de Olahus în anul 1553. Cu această presupusă identificare termenul post quem al pictării diplomei ar fi acest an. Presupunerea ni se pare motivată și prin reprezentarea anacronică a arhiducesei Joana de Habsburg. Pictarea mai tîrzie a diplomei este un caz obișnuit deoarece se făcea pe cheltuiala privilegiatului și nu neapărat de către miniaturistul cancelariei emitente.

Care este conținutul iconografic al acestor miniaturi? În ceea ce privește domnitorii, e clar că ele ilustrează cariera lui Olahus, care și-a început ascensiunea la curtea lui Vladislau al II-lea, iar în timpul lui Ludovic al II-lea a devenit secretar al regelui și al reginei Maria, numită după Mohács regentă a Țărilor de Jos de către fratele său Carol al V-lea. Olahus o însoțește la Bruxelles, devine reprezentant al lui Ferdinand I pe lîngă Carol al V-lea, apoi, intercîndu-se la Viena, devine secretar, pe urmă conducător al cancelariei lui Ferdinand I, episcop de Zagreb, tezaurar și regent, episcop de Eger. Îi însoțește pe arhiducii Maximilian și Ferdinand în războiul Schmalkaldic, o botează pe arhiducesa Johanna[10].

Beneficiarul titular Olahus, fiind cleric, prerogativele nobiliare donate se transmit descendenților frații săi. Astfel putem explica prezența într-un număr atît de mare a membrilor familiei sale.

Miniaturile diplomei aruncă o lumină și asupra felului și condițiilor de viață ale lui Olahus însuși și ale familiei sale.

Diploma a doua, în care i se conferă lui Olahus titlul de baron al Imperiului Romano-German, a fost emisă la 17 aprilie 1558 de Ferdinand I la Viena[11]. Ea este redactată în forma unei cărți. Textul începe pe versoul primei foi. Înainte de a trece la descrierea decorului miniat al acestei fețe, trebuie să spunem cîteva cuvinte și despre prezentarea grafică a textului. În această privință diploma reprezintă o adevărată colecție a diferitelor tipuri de litere folosite în secolul al XVI-lea: de la caracterele gotice tîrzii, pînă la literele de tip antiqua, ba chiar unele cu trăsăturile caligrafiei din perioada barocului; găsim deci aci oglindirea diferitelor școli de caligrafie din secolul respectiv. Prin prelucrarea individuală a caracterelor grafice și prin unele asemănări evidente, se pare că redactarea diplomei poate fi atribuită celui mai renumit caligraf al cancelariei vieneze, Gheorghe Bocskay, care își începea activitatea în slujba cancelariei regale, tocmai la acea epocă[12].

Ornamentația bogată include textul, ca un chenar. În aceeași linie cu inițiala numelui împăratului este așezat blazonul lui Olahus, inclus într-un cadru decorat cu meandre roșii pe fond auriu. Cu toate că în textul diplomei descrierea blazonului este identică[13] cu cea din prima diplomă, observăm unele greșeli în pictarea lui. Astfel în loc de scut tăiat, scutul este împărțit cu argint (pictat cu albastru deschis) — pe flancul drept sub bandă și pe flancul stîng deasupra benzii. Pe acest fond este pictat cîte un trandafir cu șase petale purpurii.

Textul și blazonul sînt încadrate de un chenar miniat. Reprezentările din registrul superior și inferior sînt pictate pe un fond destul de rece, decorat cu ornamentație liniară argintie. Bordurile laterale au un fond ocru, mai cald, decorat cu romburi aurii. Ornamentația figurală se compune din motive vegetale naturale sau stilizate și dă impresia unei grădini cu flori; unele

9. **Merényi Lajos, Bubics Zsigmond,** *Herczeg Esterházy Pál nádor* **(Prințul Paul Esterházy palatinul), (1635—1713) Budapest 1895, repr. p. 45, 58, text. p. 57—58.**
10. **Radocsay, D.** *op. cit.* **p. 106.**
11. **Mărimea: 39 × 31,2 cm; se găsește la Budapesta, Magyar Országos Levéltár, Arhiva familiei Esterházy, vol. 2—3, fasc. K, m, 163, descrie Radocsay, D. op. cit. p. 101, 106; Jakó Zsigmond,** *Nicolaus Olahus a művészetpártoló,* **(N. Olahus, ocrotitor al artelor) Korunk, 1968, p. 203.**
12. **Czakó Elemér,** *Bocskay György bátyi,* **(Literele lui Bocskay György),** *Magyar Iparművészet* **(Artele aplicate maghiare), V—1902, p. 73—76; Jakó Zs. op. cit. p. 204.**
13. **Descrierea în textul diplomei:**
« Scutum cuius medium monoceros albi coloris, in arcula obliqua coloris caesii a leua in dextram ceu exiliens, cauda molliter elata et intorta obtinet in summa et ima eiusdem scuti parte, colore cereo, lauro viridi cum baccis ex colliculo idem viridi assurgente, Angulis vero scuti dextro inferiore et leuo superiore, coloris albi rosis duabus rubris obtinentibus. Scuti latus utrumque claudunt duo leones, colore fului coronati, iubati, ore hiante, lingua exerta et in pedes posteriores erecti, qui pedum anteriorum unguibus ceu cum digitis scutum praehensum tenent, caudis eorum sub ipso scuto decussatim coeuntibus. Supra scutum autem est galea aurea corona regia redimita et ea quae faciei obiicitur parte cancellata, cuam tornamentalem vocant, tenuis aureo et caesio colore, variegatis, ab ipso cono utrinque laciniatim defluentibus, et supra coronam monocerotem eadem, quae in scuto est forma extante quem admodum haec suis quaeque locis et coloribus in his litteris, melius expressa cernuntur ».

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 11. Nicolaus Olahus, gravură în cupru de Hans Seebald Lautensack.

Fig. 12. Figura lui Nicolaus Olahus după gravura lui Lautensack.

Fig. 13. Nicolaus Olahus, relief de pe placa funerară.

Fig. 14. Nicolaus Olahus, litografie — 1859.

https://biblioteca-digitala.ro

dintre ele cresc din vase de stil Renaştere, altele sînt libere, la multe apărînd frunza laurului heraldic al lui Olahus. Această vegetaţie bogată este animată de păsări, fluturi, insecte şi figuri simbolice.

Pe latura stîngă apare pasărea phoenix ridicîndu-se din flăcări. Tot aci apare trandafirul heraldic al episcopului pe o creangă de laur.

În colţul stîng al registrului inferior se vede blazonul lui Olahus, ţinut de doi lei, pictaţi cu trăsături nervoase. Scutul este pictat invers. Pictorul timbrează scutul cu un crucifix surmontat de mitra arhiepiscopală. Sub scut se vede o monogramă compusă din literele H, G şi B, cu data de 1560.

În dreapta blazonului este înfăţişată figura lui Olahus, prezentată din profil, în aceeaşi poziţie ca şi pe prima diplomă; arhiepiscopul este îmbrăcat în alb, tunicella şi mantella purpurie, ţinînd între mîinile împreunate cîrja arhiepiscopală şi ridicîndu-şi capul spre o cruce de procesiune cu patru noduri. Lîngă cruce se observă şi o pălărie arhiepiscopală purpurie. Barba încadrează faţa marcantă a prelatului, iar pe părul cenuşiu se vede tăietura circulară a tonsurii.

Pe la mijlocul registrului inferior vedem simbolul bisericii, pelicanul hrănindu-şi puii cu propriul sînge, într-un cuib de lauri.

În colţul din dreapta al acestui registru găsim şi unicornul din blazonul lui Olahus.

Pictorul HGB (sau HCB), care a pictat miniaturile la doi ani după emiterea diplomei, nu ne este cunoscut. Trăsăturile caracteristice ale concepţiei sale decorative, măiestria în utilizarea culorilor, elementele fantastice şi reale cu care presară compoziţia, persistenţa unor trăsături gotice tîrzii şi în acelaşi timp folosirea în mare măsură a motivelor Renaşterii, arată că avem de-a face cu un meşter de seamă al şcolii de miniaturi vieneze [14]. Faptul că nici unul dintre cele două blazoane nu este pictat conform regulilor heraldice şi mai ales inversarea scutului din blazonul inferior, demonstrează că autorul nu era în slujba cancelariei emitente. Afirmaţia se întăreşte şi prin neconcordanţa datei emiterii şi a pictării. Nu poate să fie vorba nici despre o lărgire în acest sens al blazonului, descrierea lui în diplomă fiind identică. Demnitatea ecleziastică se exprimă numai prin ornamentele exterioare ale blazonului. Faptul că pe gravurile reprezentîndu-l pe Nicolaus Olahus apare în anii 1558, 1560 şi 1561 blazonul în forma iniţială este şi el un argument în plus că este vorba despre o pictare greşită a blazonului.

Decorul diplomei îl reprezintă pe Olahus înconjurat de simbolurile bisericii, al cărei demnitar e şi de cele ale blazonului său. Explicaţia acestora din urmă se dă de altfel şi în textul diplomei cu prilejul descrierii blazonului.

Pe baza celor prezentate mai sus apare limpede că imaginile care-l reprezintă pe Olahus sînt izvoare iconografice contemporane. Rămîne de văzut, pe baza confruntării cu reprezentările autentice cunoscute ale lui Olahus, dacă aceste imagini redau sau nu, în mod veridic, trăsăturile sale.

În lucrarea sa despre iconografia lui Olahus, György Rózsa [15] consideră drept autentice şi prototipuri ale reprezentărilor ulterioare, două: prima este gravura în cupru a lui Hans Seebald Lautensack, datată în anul 1558; acesta îl prezintă pe arhiepiscop în bust, văzut din faţă; celălalt document autentic iconografic este relieful de pe placa funerară a lui Olahus, care îi prezintă figura în întregime. Reprezentarea din urmă pare a fi puţin idealizată [16]. Cele două reprezentări se datează la vîrsta de 65, respectiv la 75 de ani. La data pictării diplomelor prelatul avea 55, respectiv 67 de ani.

Gravura lui Lautensack ne înfăţişează un bărbat cu o faţă ovală puternic brăzdată, cu nas coroiat, orbite adînci, mustaţă şi barbă neagră presărată cu fire albe. În privinţa trăsăturilor feţei, gravura se aseamănă mai mult cu miniatura de pe diploma din 1548. Pe miniatura a doua nasul este mai scurt şi lipsesc ridurile feţei, probabil din cauza tehnicii şi a dimensiunilor reduse. Această miniatură prezintă o mai mare asemănare cu relieful funerar. Meşterul H.G.B. n-a văzut diploma din 1548, fapt care se demonstrează şi prin pictarea greşită a blazoanelor. Asemănarea compoziţiilor reprezentîndu-l pe Olahus se datoreşte probabil indicaţiilor date de Olahus însuşi.

---

14. v. Radocsay, D. *op. cit.* p. 106.
15. Oláh Miklós legrégibb arcképe (Járt-e Hans Seebald Lautensack Magyarországon?), *Magyar Könyvszemle* (Revista de bibliologie), LXXVI—1960, p. 422—428. (Cel mai vechi portret al lui N. Olahus a fost oare Hans Seebald Lautensack în Ungaria?).
16. S. Gyárfás, Tihamér, *Oláh Miklós és Drugeth György síremlékei Nagy-Szombatban*, (Monumentele funerare ale lui N. Olahus şi Gh. Drugeth la Trnava), Archeológiai Értesitö, (Revista de arheologie) 1890, p. 258—263.

https://biblioteca-digitala.ro

Deosebirile dintre cele două miniaturi nu ne autorizează însă să contestăm autenticitatea uneia sau alteia dintre ele.

Dintre reprezentările lui Olahus, diplomele au ajuns prin moştenire în arhiva familiei Esterházy şi n-au mai fost folosite ca reprezentări ale prelatului. Este mai interesant drumul parcurs ulterior de gravura lui Lautensack [17]. Clişeul a fost folosit de trei ori pentru ilustrarea cărţilor tipărite cu ajutorul material al lui Olahus. Din cauza uzării clişeului şi fiindcă în 1560 — cînd a fost folosit pentru ultima oară clişeul din 1558 — prelatul avea deja 67 de ani şi nu 65 cum apare pe inscripţie, imaginea a fost reînnoită prin xilogravura lui Donat Hübschmann, făcută cu mici diferenţe, dar la un nivel calitativ cu mult mai scăzut, datorită şi dezavantajelor tehnicii şi talentului mediocru al executorului. Şi acest clişeu a fost folosit de trei ori. Această gravură este folosită de obicei în lucrările referitoare la Olahus, ca ilustraţie.

Gravurile următoare, deşi se leagă de modele autentice, în privinţa asemănării se îndepărtează tot mai mult de ele.

În anul 1742, în cartea iezuitului Carol Péterfy, despre sinoadele bisericii romano-catolice din Ungaria, apare o gravură în cupru, executată după xilogravura lui Hübschmann. Gravorul necunoscut a reprodus şi monograma lui Hübschmann. În ediţia a doua din acelaşi an, apare o gravură în cupru, executată după acelaşi prototip, semnată de Jeremias Gottlieb Rugendas.

La începutul secolului al XIX-lea, gravorul Adam Ehrenreich a făcut portretul lui Olahus tot după tipul Lautensack-Hübschmann-Rugendas.

Acelaşi tip apare în poziţie inversată şi pe o litografie din 1859.

Paralel cu acestea apar şi reprezentări făcute din imaginaţie, fără modele autentice.

În colecţia de picturi a abaţiei benedictine din Pannonhalma (R.P. Ungară) se păstrează o compoziţie alegorică atribuită unui pictor aparţinînd atelierului lui Francesco Solimena, dar prelatul reprezentat nu se aseamănă cu Olahus.

Xilogravura apărută în 1856 în revista « Vasárnapi Ujság » nu are nici o asemănare cu reprezentările autentice ale lui Olahus [18].

Este foarte problematic tabloul păstrat în Trnava (R.S. Cehoslovacia), la fosta mănăstire a franciscanilor, reprezentîndu-l după mărturia inscripţiei din 1634, pe cardinalul Petru Pázmány.[19] Pictura poartă urmele unei restaurări din secolul al XIX-lea, iar în colţul superior din dreapta apare într-o formă greşită, dar totuşi identificabilă, blazonul baronal al lui Olahus, în locul penelor de struţ ale blazonului Pázmány de Pásztó. O cercetare efectuată la faţa locului ar putea demonstra dacă avem de-a face cu o suprapictare a unui portret mai vechi al lui Olahus sau restauratorul a copiat din neştiinţă blazonul lui Olahus pe pictura înfăţişîndu-l pe Pázmány. La fel ca şi acesta din urmă, în secolul al XVII-lea, în timpul arhiepiscopatului său, Olahus a fost unul dintre patronii mănăstirii, despre care aminteşte şi în testament [20].

Prelucrarea — din punct de vedere iconografic — a diplomelor lui Olahus, pe lîngă faptul că pune la dispoziţia istoriografiei noi reprezentări autentice ale marelui umanist, lărgeşte cunoştinţele noastre cu privire la mecenatul, gustul artistic al lui Olahus, trăsături care nu pot lipsi din înfăţişarea unui înalt demnitar eclesiastic din epoca Renaşterii.

ANEXA

Lista reprezentărilor autentice ale lui Nicolaus Olahus.

1. — Miniatură. Mărimea 7,6 × 6 cm. După 1548 (1553?). Pictor vienez necunoscut, *Diplomă de înnobilare*, Budapesta, Magyar Országos Levéltár, (Arhiva Naţională Maghiară), Arhiva familiei princiare Esterházy, repos. 2—3, fasc. K, nr. 162.

2. Gravură în cupru. Mărimea 11,7 × 8,5 cm. Inscripţii TU ES SPES REFUGIUM ET PROTECTOR MEUS DNE DEUS; EFFIGIES R: D: NICOLAI OLAHI ARCHIEPI:

[17] v. **Rózsa, Gy.** *op. cit.*
[18] **Idem.**
[19] **Vayer Lajos,** *Pázmány Péter ikonográfiája*, (**Iconografia lui P. Pázmány**), **Századok (Secole) LXIX—1935, p. 299—301; Görgényi Vargha Zoltán,** *Egy-két szó Pázmány Péter ikonográfiájához*, (**Cîteva cuvinte privind iconografia lui P. Pázmány, Századok LXIX—1935, p. 508).**
[20] **Merényi Lajos,** *Oláh Miklós végrendelete*, **p. 144.**

https://biblioteca-digitala.ro

ET COMITIS PERPETUI STRIGONIEN: PRIMATIS LEGATI NATI, AC SUMMI SECRETARII, ET CANCELLARII REGII IN HUNGARIA ETC ANNO AETATIS SUAE LXV.
Deasupra blazonului: INSIGNIA EIUSDEM DOMINI STRIGONIENSIS.
Semnat: H/ans/ S /ebald/ L /autensack/.
A apărut: a) Missa evangelica quid sit...per D. Joannem Faber, Viena, 1558;
b) B.V.M.[21] nr. 447;
c) B.V.M. nr. 474;

3. — Miniatură: Mărimea: cca. 7,6 × 7,6 cm. 1560. Semnat cu monograma H.G.B. *Diplomă de înnobilare*, Budapesta, Magyar Országos Levélt r — Arhiva familiei princiare Esterhazy, repos. 2—3, fasc. K, nr. 163.

4. — Xilogravură. Mărimea 11,7 × 8,7 cm. După gravura lui Lautensack. Inscripţiile sînt aceleaşi cu diferenţa că la titulatură s-a adăugat abreviaţia « EC »; Vîrsta « LXVII »; la inscripţia de mijloc s-a adăugat « EC 1560 ». Semnat la stînga blazonului cu monograma: D/onat/ H/übschmann/.
A apărut: a) B.V.M. nr. 473;
b) B.V.M. nr. 484;
c) TELEGDI M : Az kereszt/nységnec fondamentomiról; Viena, 1562. Singurul exemplar la Bibl. Univ. din Basel;

5. — Relieful de pe placa funerară. În catedrala din Trnava. Marmură roşcată. Mărimea: 263 × 133 cm. Inscripţia este scrisă pe plăci de bronz aşezate la laturile mai scurte ale epitafului. SEPULTURA REVERENDISS: ET ILLUSTRISS: IN CHRISTO PATRIS ET DOMINI DOM: NICOLAI OLAHI ARHIEPI STRIGONIEN, LOCIQ EIUSDE PERPET ET COTUS HONTEN COM: PRIMATIS HUNGARIAE LEGATI NATI, SUMMI ET SECRETAR CANCELLAR LOCUMTENENTIS ET CONSILLIARII PER HUNGARIAM, NECNO COMPATRIS DIVORUM FERDINANDI ET MAXIMILIANI IMPERATOR ROMANORUM ET HUNGARIAE REGUM-MORITUR ANN: DO: MDLXVIII DIE XVI IANUAR VIXIT ANN: LXXVII DIES V.
Sculptor necunoscut 1568.

6. — Gravură în cupru: Mărimea 11,8 × 8,7 cm. Gravorul necunoscut reproduce exact gravura lui Hübschmann, 1742. A apărut: Sacra concilia Ecclesiae Romano-Catholicae in regno Hungariae celebrata...Collegit. Illustravit. P. Carolus Péterfy e Societate Iesu pars prima... pars secunda...Posoni Typis Haeredum Royerianorum, Anno MDCCLII. Înaintea paginii a 39-a din partea a II-a.

7. — Gravură în cupru. Mărimea 12,6 × 9,5 cm. Dedesubt NICOLAUS III OLAHUS ARCH. EPISCOPUS STRIGONI Obiit. Rymaviae. XVI. Ianu Anno MDXVII. Semnat sub inscripţie: « J /eremias/ G /ottlieb/ Rugendas sc /ulpsit/ Posony ». A apărut: În ed. a II-a a cărţii lui Péterfy.
Imprimat: « Viennae Austriae typis Kaliwodianis. ANNO M.DCC. XLII. prostant Posonii Michaelem Kochberger Bibliop. » — partea a II-a înaintea paginii 39.

8. — Gravură în cupru. 1830. După desenul lui Wilhelm Gottfried Bauer a executat Adam Ehrenreich, pe baza tipului Lautensack — Hübschmann — Rugendas.

9. — Litografie. Mărimea 26,5 × 17 cm. Institutul litografic: « Lauffer és Stolp » Pesta 1859. A apărut: Török, J., Magyarország primása, Pest, 1859, între p. 8 şi 9.

РЕЗЮМЕ

В статье, с иконографической точки зрения, изучены грамоты жалования в дворяне Николауса Олахуса, выданные ему королем Венгрии Фердинандом I (первая — 23 ноября 1548 года, вторая 17 апреля 1558 г.). Обе грамоты украшены миниатюрами, изображающими Николауса Олахуса; это первые известные до сих пор изображения. Проводится всесторонний анализ миниатюр; в свете этих миниатюр вытекает вся проблема иконографии, представляющей Николауса Олатуса.

RÉSUMÉ

Les diplômes d'ennoblissement donnés à Nicolaus Olahus par Ferdinand I, roi d'Hongrie (le premier à 23 novembre 1548, le deuxième à 17 avril 1558) sont étudiés du point de vue iconographique. On trouve dans tous les deux des miniatures représentant Nicolaus Olahus et qui sont ses premières représentations connues jusqu'aujourd'hui. On fait une large analyse des miniatures et compte tenu, on a repris tout le problème de l'iconographie représentant Nicolaus Olahus.

[21] **Szabó Károly, – Hellebrant Arpád,** *Régi magyar könyvtár* **(Biblioteca veche maghiară — B.V.M.), Budapest, 1896, vol. III, tom. I.**

https://biblioteca-digitala.ro